

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Концепція прав і свобод людини знаходиться в центрі наукових досліджень сучасної юриспруденції, де здійснюється ґрунтовне вивчення механізмів реалізації цих прав, їх правової охорони та захисту. Сьогодні Україна, як правова держава, посилює значення інститутів, покликаних захищати проголошені Основним Законом права людини. Для цього вкрай важливим є забезпечення належного функціонування такого специфічного правозахисного інституту громадянського суспільства як адвокатура. Адвокатура, будучи невід'ємною складовою державного механізму здійснення правосуддя та ефективного функціонування судової влади, покликана стати дієвим інститутом, що продуктивно здійснює захист прав та інтересів громадян, а також всього суспільства.

Можливість отримання особою правової допомоги є немаловажним благом у будь-якому цивілізованому суспільстві. Закріплене ст. 59 Конституції України право на професійну правничу допомогу виступає органічною частиною правового положення особи в державі, одним з важливих факторів активної участі населення в житті країни та є невід'ємним правом кожної людини. Правова (правнича) допомога постає в якості конституційної гарантії, а не безпідставної декларації про правовий захист та передбачає можливість участі адвоката у конституційному, кримінальному, адміністративному, цивільному судочинстві з метою захисту прав та законних інтересів свого довірителя. Адвокатура, як публічна організація кваліфікованих юристів, нині є одним з небагатьох інститутів, який здатний ефективно контролювати дотримання державою правових норм та прав і свобод людини і громадянина. Саме ця публічно-правова функція є основним напрямом діяльності адвокатури.

Сьогодні роль адвокатури, як інструменту сучасної демократії, стрімко зростає, оскільки утвердження правових засад державного та суспільного життя, реалізація прав і свобод громадян є пріоритетним напрямком розвитку вітчизняної правової системи. Входячи до системи органів, що здійснюють правоохоронну діяльність, адвокатура займає в ній особливе місце. Саме вона покликана забезпечувати захист прав людини в процесі здійснення правоохоронної діяльності шляхом надання кваліфікованої юридичної допомоги.

Конституційне гарантування надання правової допомоги та судового захисту прав людини може бути забезпечене лише на основі досягнення балансу між приватноправовими та публічними основами розвитку суспільства. Враховуючи, що професійні права адвоката регламентуються положеннями сукупності нормативно-правових актів, регулюючих загальну і процесуальну сторони діяльності адвоката, і поєднують в собі повноваження адвоката, адвоката-представника і адвоката-захисника, у процесі застосування яких він вступає у певні правовідносини між правоохоронними органами, органами державної влади, фізичними та юридичними особами, то можливо зробити висновок про наявність окремого інституту правової допомоги адвоката [3, с. 244].

Варто зазначити, що адвокатура в демократичному суспільстві функціонує як незалежна інституція, тобто не підпорядкована державі, забезпечена від будь-якого стороннього втручання та є особливим правозахисним інститутом в Україні. Про це свідчить імператив професійного захисту прав та законних інтересів осіб у суді, публічно-правовий статус даного інституту, надання державою права на отримання правової допомоги абсолютно всім фізичним і юридичним особам. Незалежність адвокатури є одним з головних принципів адвокатської діяльності. Отже, повинні не тільки існувати надійні механізми забезпечення цього принципу, а й беззастережне його дотримання [2, с. 7]. Реалізація принципу незалежності у професійній діяльності адвокатів стосується передусім площини взаємовідносин адвокат-держава. У цьому аспекті незалежність адвокатури повинна забезпечуватися невтручанням державних органів у діяльність автономного інституту громадянського суспільства – адвокатури. Зважаючи на те, що адвокатура не є складовою системи державної та місцевої влади, зазначені органи не вправі здійснювати будь-який вплив на діяльність адвокатів за умови, що ця діяльність не порушує чинне законодавство. Таке положення відповідає принципам і завданням адвокатури як інституту, що здійснює захист конституційних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб шляхом надання їм правової допомоги. Необхідно відмітити, що незалежність адвоката залежить і від інших внутрішніх чинників, оскільки такі

особисті якості як порядність, чесність, відчуття справедливості впливають на збереження незалежного статусу захисника. Вважаємо, що дотримання принципу незалежності відіграє ключову роль у забезпеченні захисту прав та інтересів громадян.

Адвокатура є комплексним проявом як державного, так і суспільного інтересу, оскільки саме через адвокатуру і завдяки їй правова держава реалізує можливість забезпечення своїм громадянам їхніх прав та свобод. Діяльність адвокатів, з одного боку, носить конституційно обумовлений державно-значимий характер, а з іншого – адвокати повинні бути максимально незалежні від держави, щоб ефективно захищати громадян і юридичних осіб від адміністративного свавілля. Адвокатура – унікальне юридичне явище, це єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і не є при цьому державним органом, а навпаки, зберігає незалежність від держави [5, с. 431]. Адвокат, захищаючи права людини, робить надзвичайно корисну справу, що відіграє велику роль як для особи, яка звернулася за правовою допомогою, так і для суспільства, забезпечуючи дотримання законності та усунення її порушень.

Поділяємо думку М. Аракеляна щодо зацікавленості української держави в тому, щоб адвокатура була високопрофесійним інститутом, оскільки рівень її розвитку є індикатором стану демократії в суспільстві й однією з ознак реальної захищеності прав та свобод людини і громадянина. Як зазначає науковець, адвокатура була і залишається інститутом, що найбільш адекватно відображає правовий стан держави і суспільства, а також ступінь захищеності прав та свобод людини і громадянина, гарантії щодо надання громадянам правової допомоги [1, с. 188].

Говорячи про інститут адвокатури, провідне місце відведено особі адвоката, який будучи «обличчям» цього інституту повинен постійно удосконалювати свій професійний рівень, володіти глибокою правовою культурою та виконувати зобов'язання перед клієнтом на найвищому рівні. Діяльність адвоката не обмежується лише сумлінним виконанням своїх обов'язків у межах закону, він повинен загалом виступати в інтересах права так само, як і в інтересах тих осіб, які звернулися за правовою допомогою. Адвокати, захищаючи права та інтереси фізичних і юридичних осіб, повинні робити все, що від них залежить для досягнення максимально позитивного та законного результату для особи, якій надає правову допомогу та за жодних обставин не нашкодити. Так, принцип «Не нашкодь!» повинен бути девізом не лише представників найгуманнішої професії – лікаря, а й беззастережно втілюватися у діяльності адвоката. Як бачимо, в професії адвоката переплітаються не лише правові, а й моральні аспекти, на основі чого сформувалася етика інституту адвокатури.

Слушною вважаємо думку В. Заборовського, що надання правової допомоги потрібно розглядати саме як сприяння особі, яка зіткнулася з юридичними проблемами у реалізації її законних прав та інтересів. Держава ж, гарантуючи особі конституційне право на надання правової допомоги, повинна забезпечувати й належні умови його реалізації. Разом з автором поділяємо позицію вітчизняного законодавця, який на конституційному рівні закріпив за адвокатурою обов'язок надання правової допомоги. Водночас, науковець зауважує, що варто врахувати й те, що забезпечення належних умов реалізації вищевказаного права відбувається як за допомогою закріплення суттєвих кваліфікаційних та інших вимог до кандидатів на здобуття статусу адвоката, так і шляхом закріплення особливого професійного статусу адвоката. Усе це безапеляційно вказує на те, що надання кваліфікованої правової допомоги повинно асоціюватися саме із професійною діяльністю адвоката [4, с. 56].

Відмічаємо, що необхідність діяльності інституту адвокатури визнається та закріплюється на конституційному рівні, оскільки адвокатура, як інститут демократичного суспільства виступає гарантом захисту прав та інтересів громадян. Аналізуючи функціонування української адвокатури хочемо наголосити на важливому значенні цього інституту у механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина, оскільки саме адвокатура історично покликана бути захисником громадських інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 386 с.
2. Варфоломеева Т. В. Проблеми української адвокатури. *Адвокат*. 2009. № 10. С. 4–9.
3. Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*. 2014. № 11. С. 243–250.
4. Заборовський В. В. Місце і роль адвокатури у механізмі здійснення правосуддя в Україні. *Конституційно-правові академічні студії*. 2017. № 2. С. 51–60.
5. Подоляка А. М. Захист прав і свобод громадян засобами адвокатури. *Форум права*. 2009. № 1. С. 429–433.